

GÖRÖMBEI ANDRÁS

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: TÁBORI POSTA

Vári Fábían László nagyon hosszú alkotói munka után megjelent önéletrajzi regénye a szerző életének azt az időszakát mutatja be, amikor a kelet-európai abszurdítások következtében magyar fiatalembert szovjet mundérban Poroszföldön szolgált.

A hatvanas-hetvenes évek fordulóján a kárpátaljai magyarság életlehetőségeit keresve került szembe a hatalmas diktatúrával. Személyisége közérzetét kifejező versei miatt nemcsak az egyetemet kellett elhagynia, hanem távoli szolgálatra is ítélték. A szegedi Tiszatájban megjelent versei miatt ítélik fölülte úgy, hogy akinek keserű a szovjet kenyér, azt elküldik olyan helyre, ahol megtanulja megbecsülni azt. Az édesapja saját sorsával is hallgatásra ösztönözte, hiszen ebben a világban még az ártatlanok is sok évi börtönbüntetést kaptak.

„Aki nem látott még tábori Lenin-szobát, annak halvány gőze sincs arról, hogy az ideológiai nevelés hatékonysága érdekében mi mindenre voltak képesek a szovjet hadsereg politikai tisztjei.” Hiába hangzik gyakran a Leninnek tulajdonított mondás, mely szerint „ha a lózung idejét múlta, le kell cserélni”, itt a falakon állandó helyük van a szovjet állami és pártvezetők arcképeinek.

A katonák ilyen közegben gyakran kerülnek a teljes létbizonytalanság állapotába.

A szolgálat rengeteg képtelenséget kér a katonától, de ezeket a képtelenségeket Vári Fábían László úgy mutatja be, mintha természetesek volnának. Így a regény világa a kiszolgáltatottság mechanizmusát érzékelteti. Általános következtetés az, hogy a szovjet harcok, különösen a szovjet haderő németországi hadcsoportjának katonája, politikailag legyen megingathatatlan és széleskörűen képzett. Ezek a katonák azonban a helyzetükből következően rengeteg elemi hibát követnek el, s ezeknek a hibáknak olykor súlyos következményei vannak. Még bizonytalanabb létezésűvé, még kiszolgáltatottabbá teszik a katonákat.

Van azonban arra is példa, hogy a megaláztatást nem viseli el a katona, hanem fellázad ellene. Az egyik altiszt harminc kört akar futtatni Fábiónnal, ő azonban nem hajlandó erre. „ – Egyet se többet! – nézek elszánt daccal savószínű szemébe, s érzem, hogy halántékom lüktet, füleimben dobol a vér.” Fábión nem hagyja megaláznia, nevetségessé tenni magát..

Az orosz nyelvi fennhatóság alatt sokféle anyanyelvű katona szolgál. Különleges szemléleti értéke a *Tábori postának* az, hogy érzékletesen mutatja be a különféle nemzetiségű katonák életét az orosz nyelvi kizárólagosság köze-

pette. Az anyanyelvhez való bensőséges ragaszkodás számtalan példájával találkozunk a regényben. Az örmény nyelv a megszólításban szívesen használja a drága szót. A bizalmasabb megszólítás egyik állandó kelléke ez – kapjuk meg a magyarázatot. „Lám, ők sem oroszul, a szovjet népek egységes nyelvén, hanem anyanyelvükön gondolkoznak, s többnyire ennek logikájával kerekítik orosz nyelvű mondataikat is.”

Fél éve már, hogy Fábián magyarul senkihez sem tudott szólni. Ezért volt számára nagy öröm az első magyar katona megtalálása annak ellenére, hogy nagyon-nagyon különböztek egymástól. A kis nemzeti összetartozás tudat erőssége sokféleképpen szerepet kap a regényben. Amikor Fábián segítségéért hálas egy örmény férfi, magyarázatként annyit mond neki Fábián, hogy „ti örmények vagytok, én pedig magyar”. Az oroszok még az ukránokat és beloruszokat is lenézik. Hogyan érezhetnek hát irántunk? „Nekünk legalább lélekben, gondolatban össze kell tartanunk, s ha megtehetjük, legyünk segítőkészek egymás iránt” – vallja Fábián. A nemzeti közösségeből kiszakított fiatalember rosszul érzi magát a világban.

Fábiánnak sokat jelent az az egy két magyar, akivel találkozik a táborban. Ők különleges élményben részesítik. Új dimenzióval gazdagítják a katonaéletet. Az anyanyelv varázsa különleges nagy érték itt. Nem véletlen az, hogy ungvári egyetemista éveire is ekkor emlékezik vissza Fábián, személyes irodalmi emlékeit is ekkor idézi fel. Vall arról is, hogy Kovács Vilmos, a legjelentősebb otthoni író példája is azt a meggyőződésünket erősítette, hogy „az irodalom művészet legyen inkább, s ne a pártpolitika szócsöve”. Feltörő vallo-mása bemutatja azt a kiszolgáltatottságot, amelyet el kellett szenvednie, amikor tudása ellenére megbuktatták és negyed éves korában kizárták az egyetemről, majd a szocializmus távoli szolgálatára ítélték. Vendéglátója a szovjet hűsége fölesküdt tisztt, belőle azonban gátlástalanul feltör sorsának vallo-mása. Elmondja, hogy tisztább és magyarabb irodalmat kezdtek művelni az ungvári egyetemen, de ezt a törekvésüket az irodalompolitika alakítói ellenségesen fogadták 1971 augusztusában. A következő egyetemi féléve már állandó megfigyelések és zaklatások közt telt, majd elbocsátották az egyetemről. Elgondolkodik azon is, hogy ha törekvéseiből mindent ismerne beszélgetőtársa, aki hivatásos katonaként fölesküdt a szovjet rendszer szolgálatára. Óvatosságra, visszafogottságra inti őt. „- Mintha csak az apámat hallanám, mintha csak az ő örökös intelme szólalna meg benned”- mondja neki. Majd megismerteti vele az édesapja sorsát, aki értelmiségi sorsot képzelt el magának, de alig múlt tizennyolc éves, amikor több ezredmagával munkaszolgálatra vittek, s csak csodával határos módon maradt életben. Az élet más történelemben részesítette őket, mint amit az iskola tanított. Sok szenvedést megélt édesapja

azonban nemcsak a félelmet erősítette benne, hanem az igazságot is. Így amikor Fábián még kis gyerekként sajnálta, hogy a szovjet hadsereg napjának méltatására tervezett iskolai szereplés elmaradt, édesapja felvilágosította őt arról, hogy ez a nap nekik nem ünnep, hiszen amikor a szovjet katonák hozzánk bevonultak, elvitték az embereket, elvitték Fábián édesapját is. Elmondja neki, hogy pusztultak el körülötte a katonák, hogy történt kudarccal végződött szökési kísérlete. S csak most mondja el, hogy a forradás a bal szeme alatt egy orosz derékszűj nagy rézcsatjának a nyoma. „Hát ezért nem örülünk mi a hadsereg napjának, kislégyem, nekünk ez nem ünnep.”

Fábián úgy hallgatott el apja szavaira, mintha saját történetének ért volna a végére, mintha 1945 februárjában ő lett volna az a szőkésbarna legény, akit a szovjet hadsereg ünnepén az oroszok agyba-főbe vertek. „Gondolkodás nélkül vállamra vettem volna apám akkori sorsát, melynek öröksége attól kezdve nyomaszt igazán, amióta magam is ugyanazt a szovjet egyenruhát viselem.”

Vári Fábián László regényének kitüntetető értéke az egyes eseményeknek ez a történelmi összekapcsolása, sorsszerű értelmezése.

A regény harmincöt fejezete a bevonulástól a hazatérésig követi Fábián katonaéletének eseményeit.

Módszere aprólékos. Atmoszférájának kitüntetető jegye az unalom: apró események sorát részletezi. Ezzel fejezi ki, hogy ebben a különös katonaéletben minden megtörténhet, de lényegét tekintve nem történik semmi. Illetve ami történik, az a szegényedéssel, pusztulással kapcsolódik össze. A kiszolgáltatottság atmoszférája fogja össze az eseményeket, melyeknek nincs igazi tétje. Parancsok és a parancsok teljesítése határozzák meg a regényvilág légkörét. Jellemző, hogy Fábián magánélete is ezt az ábrát mutatja. Szerelmét is szétfoszlatja a kiszolgáltatottság. Meg az a tény, hogy választottja tovább tanulhat, midőn ő az egységéről a hadseregbe kerül.

A hazatérés öröme is visszafogott. Túlságosan sok tényező árnyalja be. Szemléletileg gazdag világa van a regénynek. Mégis azt sugallja legerősebben, hogy az emberi kiszolgáltatottság abszurd légköre uralja a *Tábori posta* világát. Szovjet mundérban Poroszföldön tölteni az élet drága idejét – lassú pusztulás képeiből épített világ.

Kortárs Kiadó, 2011.